

Sotsiaalkaitseministri 17. augusti 2022. a määruse nr 66 „Lepituskohtumiste maht ja maksumus“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Riikliku perelepitusteenuse eesmärk on aidata vanematel leida kooselu lõppedes omavahel üksmeel ning aidata sõlmida kokkulepped nii suhtlus- ja hooldusõigust kui ka elatise maksmist puudutavates ja muudes elukorralduslikes küsimustes.

Muudatusega suurendatakse riikliku perelepitusteenuse osutamise raames korraldatava lepituskohumise maksumust. Alates 2026. aasta 1. jaanuarist on see 85 euro asemel 125 eurot. Perelepituse erijuhul, kui lepitusmenetlus toimub vastavalt riikliku perelepitusteenuse seaduse § 11 lõikele 1, st perelepitaja kaasab lepituskohumistel osalema teise perelepitaja, arvestatakse lepituskohumise maksumuseks 125 eurot mõlema perelepitaja kohta. Perelepitusteenuse seaduse § 10 lõike 1 alusel lapse ärakuulamiseks toimuva lepituskohumise maksumuseks on 80 euro asemel 83 eurot.

Lepituskohumise maksumuse tõstmine on vajalik selleks, et viia riiklike perelepitajate töötasu kooskõlla teenuseosutajale määratud nõuete ja ootustega ning muuta see konkurentsivõimeliseks erasektori töötasuga, samuti selleks, et tagada teenuse tulemuslikkus, kvaliteet ja maine.

Muudatustel ei ole mõju isikute halduskoormusele.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Määruse on ette valmistanud Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna nõunik Ulvi Tüllinen (ulvi.tullinen@sm.ee). Perelepitusteenuse kulude prognoosi on teinud Sotsiaalkindlustusameti vanemluse toetamise talituse juhataja Mari-Liis Mänd (mari.liis.mand@sotsiaalkindlustusamet.ee), perelepitusteenuse osutamise kulumudeli on koostanud Sotsiaalkindlustusameti analüütik Kati Karelson (kati.karelson@sotsiaalkindlustusamet.ee). Määruse mõjude hindamise on teinud Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna analüütik Madli Jõelet (madli.joelet@sm.ee), finantsanalüüsi on teinud Sotsiaalministeeriumi finantsosakonna finantsnõunik Diana Kalvik (diana.kalvik@sm.ee) ja juriidilist kvaliteeti on hinnanud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusloome ja isikuandmete kaitse nõunik Alice Sündema (alice.sundema@sm.ee). Määruse ja selle seletuskirja on keeleteoimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteoimetaja Virge Tammaru (virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Määrus ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva eelnõuga.

Muudetakse sotsiaalkaitseministri 17. augusti 2022. a määruse nr 66 „Lepituskohtumiste maht ja maksumus“ redaktsiooni, mis on avaldatud Riigi Teatajas avaldamismärkega RT I, 19.08.2022, 6.

Määrus ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määrus koosneb kahest paragrahvist. Paragrahvis 1 on sätestatud määruse muudatused ja §-s 2 määruse jõustumine.

Paragrahvi 1 punktiga 1 muudetakse lepituskohtumise maksumust.

Paragrahvi 1 punktiga 2 muudetakse lapse ärakuulamiseks toimuva lepituskohtumise maksumust.

Alates 2026. aasta 1. jaanuarist on lepituskohtumise maksumus 125 eurot. Perelepituse erijuhul, kui lepitusmenetlus toimub vastavalt riikliku perelepitusteenuse seaduse § 11 lõikele 1, st kui perelepitaja kaasab lepituskohtumistel osalema teise perelepitaja, arvestatakse lepituskohtumise maksumuseks 125 eurot mõlema perelepitaja kohta.

Ühe perelepituskohtumise korral esitab riiklik perelepitaja arve kolme perelepitusteenuse tunni kohta, kokku 180 minutit.

Perelepitusteenuse seaduse § 10 lõike 1 alusel lapse ärakuulamiseks toimuva lepituskohtumise maksumuseks on alates 2026. aasta 1. jaanuarist 83 eurot.

Ühe ärakuulamise korral esitab riiklik perelepitaja arve kahe perelepitusteenuse tunni kohta, kokku 120 minutit. Üldjuhul sisaldab üks tund 30 minutit ettevalmistust ja 30 minutit otsekontakti kliendiga.

Teenuse tunnihind on 41,50 eurot, mis koosneb tabelis 1 nimetatud kulukomponentidest ja nende arvestuslikust maksumusest. Lepituskohtumise kolme tunni kogumaksumus ümardatakse 125 euroni.

Tabel 1. Riiklike perelepitajate lepituskohtumise maksumuse kulumudel, 2025. ja 2026. a keskmine

Kulukomponent	eurot tunnis	komponendi osatähtsus
Tööjõukulu	21,17	51%
Üldkulud ja administreerimine	10,37	25%
Teenuse osutamise ja personaliga seotud lisakulu	9,96	24%
Kokku	41,50	100%

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Praegu perelepitajatele makstav lepituskohtumiste maksumus kehtestati 2022. aastal. 2022. aasta ja 2025. aasta septembrikuude võrdluses on Statistikaameti andmetele toetudes muutunud tarbijahinnaindeks 12% ja raha ostujõud on [2025. aastal võrreldes 2022. aastaga vähenenud](#) umbes 17%. Selle tulemusena vähendavad riikliku perelepitusteenuse osutajad enda töömahtu seni, kuni soovitakse leping ennetähtaegselt lõpetada või ei hakata uuel hankeperioodil teenust osutama, sest teenuse osutamine ei tasu enam rahalises mõttes ära.

See on loonud olukorra, kus Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA) koolitab välja riiklikud perelepitusteenuse osutajad ja tagab neile teenuse osutamise perioodil vajamineva toe (nt erialaste koolituste ja supervisioonide näol), kuid nende tegevus ja koostööperiood jääb ajutiseks. Kirjeldatud olukord ei ole teenuse pakkumise ega eelarve kasutamise vaatest jätkusuutlik ega mõistlik.

2024. aastal alanud hankeperioodi algul oli lepingulises suhtes SKA-ga 34 perelepitajat, praegu on SKA-ga lepingulises suhtes 28 riiklikku perelepitajat. Lepitajate arvu edasisel vähenemisel ei ole SKA suuteline tagama perelepitusteenuse kättesaadavust üle Eesti,

mistõttu osutatakse teenust nendes piirkondades, kus on aktiivsed lepitajad. Näiteks on rahvaarvult Eesti teises linnas – Tartus – riikliku perelepitusteenuse osutamine probleemne just seetõttu, et teenuseosutajad hoiavad oma koormuse väiksena.

Need lepitajad, kes on valmis osutama teenust oma tööpiirkonnast väljaspool, saavad taotleda transpordihüvitist, mis omakorda suurendab teenuse eelarvest transpordikulude mahtu.

Alates 01.01.2024 ei ole seoses SKA infoturbepoliitikaga riiklikel perelepitajatel võimalik kasutada SKA ruume. Seetõttu on riiklike perelepitajate kõrvalkulud kasvanud. Ka see vähendab lepitajate motivatsiooni teenust pakkuda.

Samal ajal kui ühed riiklikud perelepitajad vähendavad oma koormust, kuna teenuse osutamine ei tasu end rahaliselt ära, teevad teised riiklikud perelepitajad nende asemel suurema koormusega tööd. See on aga ohukoht ülekoormuse tekkimiseks, mille tulemusena kannatab teenuse kvaliteet ning väheneb tulemuslikkus (edutuse tõendid vs. vanemluskokkulepped).

Riiklike perelepitajate arvuline vähenemine pikendab ka teenuse saamise järjekorda, mis mõjutab otseselt laste ja perede heaolu ja nende toimetulekut. Lisaks võib kasvada kohtu- ja lastekaitseüsteemi koormus, sest tegeletakse probleemidega, mida oleks saanud perelepituse kaudu ennetada või nendele lahendusi leida.

Riikliku perelepitusteenuse seadus näeb ette kohustuslikud koolitused, mille riiklikud perelepitajad peavad läbima. Tulenevalt sellest on SKA perelepitustiimi üks eesmärgipärane tegevus teenuseosutajate koolitamine ning kvalifikatsioonitaseme tõstmine ja hoidmine. Teenuseosutajate vahetumisel tuleb korraldada üha uusi koolitusi, et tagada teenuse ühtne kvaliteet. Sellest tulenevalt on teenuse ühtlase kvaliteedi, arengu ja sihipärase eelarve kasutamise vaatest oluline tõsta lepituskohtumise maksumust, et senised perelepitajad oleksid motiveeritud koostööd jätkama.

Paragrahv 2 nähakse ette määruse jõustumine 1. jaanuaril 2026. a, kui algab uus eelarveaasta.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

4. Määruse mõjud

Määruses esitatud muudatuse rakendamisel on mõju järgmistes valdkondades: sotsiaalne mõju teenust saavatele peredele ja mõju riigivalitsemisele. Vähesel määral on mõju ka majandusele (teenuseosutajatele avalduva mõju kaudu).

Sotsiaalne mõju teenust saavatele peredele

Riiklik perelepitusteenus on mõeldud lapsevanematele, kes plaanivad kooselu lõpetada või on selle juba lõpetanud ning soovivad sõlmida laste huvidest lähtuvaid ja lapsevanemate vajadusi arvestavaid kokkuleppeid. Riiklik perelepitusteenus on lapsevanemale tasuta.

Aasta jooksul käsitleti perelepitusteenuse puhul kokku 1262 pöördumist ja 976 menetlust (üks menetlus = lapsevanemad koos lapse või lastega), mis hõlmas ligikaudu 1952 vanemat. Menetlustega oli hinnanguliselt seotud 1100–1200 last. Kokku korraldati 3244 lepituskohtumist. 2024. aastal lõppes 586 menetlust, millest 205 (umbes 35%) puhul jõuti vanemluskokkuleppeni. Samas on SKA kogemuse põhjal teada, et osa vanematest saavutavad protsessi käigus omavahel kokkuleppe ka ilma ametlikult SKA poolt kinnitatud vanemluskokkulepet (täitedokumenti) sõlmimata. Sellised kokkulepped ei kajastu statistikas.

Seetõttu võib tegelik tulemuslike perelepituste arv olla mõnevõrra suurem sellest, mida ametlik statistika näitab.

Määruse muudatus mõjutab väikse suurusega sihtrühma Eestis, kui arvestada teenusesaajate arvu. Samas on sihtrühm keskmise suurusega, kui arvestada sinna hulka ka potentsiaalsed pered, kes võivad perelepitusteenust vajada. Perelele avalduva mõju ulatus on väike, sest see ei too perelele kaasa vajadust muudatusega kohaneda. Mõju avaldumise sagedus on samuti väike, sest perelepitusteenus on pigem lühiajaline ja harv ega avalda suurt mõju.

Positiivse kõrvalise mõjuna võib näha, kuidas tasu suurendamine võib motiveerida rohkem perelepitajaid teenust osutama, mis võib suurendada teenuse kättesaadavust ka piirkondades, kus see praegu on vähene. Kvaliteetse teenuse saamine ja kokkuleppeni jõudmine võib avaldada pikaaegset positiivset mõju nii lapsele kui ka vanematele.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et määruse mõju perelele on väike. Samas võib tasu muutmata jätmine mõjutada negatiivselt perelepitusteenust vajavaid peresid, sest madal tasu võib vähendada teenuse kättesaadavust ja halvendada teenuse kvaliteeti.

Mõju riigivalitsemisele

Muudatus on seotud kõige enam SKA-ga, kes korraldab ja juhib perelepitusteenust. Lepituskohtumise maksumuse tõusu mõju SKA-le on väike, sest SKA-l puudub tarvidus muudatusega kohanemiseks, selle mõju avaldumise sagedus on lühiajaline (teatud määral vaid harjumine uute määradega) ja mõjutatav sihtrühm (SKA töötajad, kes selle muudatusega peavad kohanema) on samuti väike.

Mõju ulatust ja sellega kohanemist maandab ka asjaolu, et 2026. aasta jaanuaris algab uus perelepitajate hankeperiood ja seetõttu sõlmitakse kõigi perelepitajatega lepingud, milles saab uute tasumääradega arvestada. Seega puudub SKA-l vajadus olemasolevaid lepinguid muuta ning see vähendab muudatusega kaasnevat halduskoormust.

Muudatuse kõrvaline kasu tuleneb ka sellest, et kõikidele teenusekohtadele ühtse maksumuse kehtestamine toob kaasa suurema kindlustunde, et teenust osutatakse nõuetekohaselt ja see on rahastatud kulupõhiselt. Seega on muudatusel positiivne, riske maandav mõju.

Määruse rakendamise seotud kulude ja nende katmise kohta on esitatud hinnang seletuskirja 5. punktis.

Mõju majandusele

Teenuseosutajate kaudu on muudatusel kaudne mõju ka riigi majandusele. Praegu osutavad riiklikku perelepitusteenust SKA lepingulised partnerid, kes leitakse hanke tulemusena. Hankeperioodiks 01.01.2024–31.12.2025 sõlmis lepingu SKA-ga 34 teenuseosutajat, oktoobrikuu seisuga oli leping 28 teenuseosutajal. Teenuseosutajad töötavad SKA juures varieeruva koormusega, mis on tingitud erinevatest asjaoludest (nt teenuse osutamise piirkond, keel, lapsevanemate soovid, teenuseosutaja eemalolekud jne). Kuigi koormuses esineb suurel määral varieeruvust, oli 2024. aastal SKA andmete põhjal ühel teenuseosutajal keskmiselt kaheksa kohtumist ühe kuu jooksul. Sealjuures oli suurim kohtumiste arv teenuseosutaja kohta ühes kuus 32.

Majandusele avalduva mõju ulatus on sihtrühma suuruse tõttu väike, teenuseosutajatele avalduva mõju ulatus on keskmine, sest muudatus võib kaasa tuua muudatusi käitumises (nt tänu suuremale tasule otsustatakse suurendada perelepituskohtumiste arvu), kuid see ei too kaasa suurt vajadust kohanemiseks. Mõju avaldumise sagedus sõltub sellest, millise koormusega teenuseosutaja perelepitusteenust osutab – see võib olla suur (kui

perelepitusteenust osutatakse sageli, isegi iga päev), kuid võib olla ka väike (kui perelepitusteenust osutatakse harva).

Kõrvaline mõju tuleneb ka sellest, et teenuse hinna tõstmine võimaldab olemasolevatel teenusepakkujatel katta paremini teenuse osutamisega seotud kulud ja konkureerida erasektoriga, mistõttu toetab väljakoolitatud perelepitajate jätkamist teenuse osutamisel. Kõrgem tasu võib omada ka motiveerivat mõju potentsiaalsetele uutele perelepitusteenuse osutajatele. Kuna teenust osutatakse üle kogu Eesti, võib see olla heaks võimaluseks ka väiksemates kohtades elavatele inimestele saada väljaõpe ja osutada perelepitusteenust oma piirkonnas.

Kokkuvõtvalt võib sihtrühma väiksuse tõttu hinnata muudatuse mõju väikeseks, kuid teenuseosutajate majanduslikule heaolule ja toimetulekule keskmiseks.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Kavandatud teenuse hinna tõstmisel on arvestatud SKA vastava valdkonna eelarvega. Praeguse teenusepakkujate arvu (28) ja iga-aastast mahtude kasvu arvesse võttes (200 peret aastas) ei eelda muudatus riigieelarvest lisaraha.

Tabel 2. Lepituskohatumise maksumuse tõstmise mõju riigieelarvele vastavalt lepituskohatumiste arvule

	<i>Aastas saab perelepitust 1200 peret, kasutuses kõik maksimaalsed kohtumised</i>	<i>Aastas saab perelepitust 1200 peret, üks lapse ärakuulamine, 2,448 lepituskohatumist</i>	<i>Aastas saab perelepitust 1200 peret, üks lapse ärakuulamine, 3,448 lepituskohatumist</i>
Lapse ärakuulamine	83 eurot	83 eurot	83 eurot
Lepituskohatumine	125 eurot	125 eurot	125 eurot
Perede arv	1200	1200	1200
Lapse ärakuulamiste arv	1	1	1
Lepituskohatumiste arv	4	2,448	3,448
KOKKU	699 600	466 800	616 800

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti kulumudel

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2026. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Justiits- ja Digiministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile.